

levő számára felejthetetlen élménnyé tette. E kiváló színészünk a legnehezebb feladat előtt állott itten: egy fél-óraig ő maga beszél, a többi szereplő csupán néma statisztá mellett. Csak valamivel kisebb színész is gyilkosan unalmas lett volna e jelenetben, de akik Odrytól a *Karamazoff testvérek* húszperces magánjelenetét látták, azok tudták, hogy igazi képességét éppen itt fogja megmutatni. Minden túlzástól mentesen, óvatosan kerülve minden kiabálóan feltűnőt a legpuritánabb eszközökkel érte el a legmélyebb hatást. Arcjátékának azonban egész gazdaságát kifejtette, s egy-egy gesztusával a drámai feldolgozásból kihagyott egész esemény sorokat hidalt át és tett érthetővé. Hangjának kifejező ereje különösen ott ragyogott, ahol párbeszédet kellett elmondania: sokszor vágatott tempójú és izgatott beszédével is plasztikusan élénk tudta állítani a megszólaltatott személyek karakterét és idegállapotát. Igen művészi megfontolásra vall az is, hogy nem élezte ki Dávid eszelős voltát. Közepes színész bizonyosan erősebben megjárásztotta volna ezt a vonást, vele azonban az egész jelenet — a kezdet olosó hatása után — egyhangúvá érdektelenítette volna.

Ódry egész játéka megérdemelné, hogy *A vén színész* műsoron maradjon.

De hálásak vagyunk a Nemzeti Színháznak is a Gyulai ünnepségért. Úgy hisszük, hogy az ilyenféle szavaló estéket rendszeresíteni lehetne, s más kiváló költőinket is, akik drámát nem irtak, a színpad útján a nagyközönség lelkéhez közelebb lehetne hozni.

Galamb Sándor.

Művészeti szemle.

A Múcsarnok téli kiállítása.

A Múcsarnok... Mennyire mást jelent ez ma, mint a még nem is oly régi időkben... Valamikor az egész modern magyar művészet friss termésének melegágyát jelentette. Aki a régi múcsarnoki katalógusokat végiglapozza, jóformán hézagtelenul megtalálja benne az új magyar festészet és szobrászat legjelentősebb határköveit. E tárgymutatók illusztrációi jó tükörképét adják művészetünk egészséges, gyors tempóban történt fejlődésének. Megtalálhatjuk

benne a tisztas kezdők leszűrt eredményeit és figyelemmel kísérhetjük azokat a pontokat, melyeken bekapcsolódtunk az impresszionizmus liktetésébe. A Múcsarnok nemzetközi tárlatai alkalmat adtak a közönségnek és művészeinknek, hogy kellő összehasonlításokat tehessenek az európai eredményekkel szemben. Mozgalmas, élénk élet folyt ekkor a ligeti antik oszlopsoros épületben. A múcsarnoki nívó jelentette az elismertést, a megbecsülést, a beérkeztséget. Egy-egy nagy kiállítás eseményszámba ment. Még a forradalmak is ott folytak le, a ligeti termekben ütötte fel fejét az akkor még félelmetesen hangzó szó: szecesszió...

Azóta nagyot fordult a világ. Az utóbbi években nálunk is úgy alakult a helyzet, akárcsak Párizsban és más nagyvárosban, hogy a művészeti évad legérdekesebb eseményeivel és eredményeivel az egyes kisebb körbe tömörült művészársaságok tárlatain és a csoportkiállítások keretében ismerkedhetünk meg. A Múcsarnok ma körülbelül azt jelenti, amit Párizsban a Grand Salon. Odakünn, a ligetben azok hordják össze termésüket, akik az egyénibb megszíneződésű, szűkebb kottériákon kívül maradtak. Történtek ugyan kísérletek, hogy legalább egyszer egy évben egy fedél alá gyűjtsék a magyar művészeket, volt is egy ilyen tárlat, mely a Múcsarnok régi szép idejét idézte vissza, de ezek a törekvések csakhamar kátyúba kerültek. A féltékenység, a termekért vívott harc, a mindenáron való elkülönböztési hajlam, a hangsúlyosabb érvényesülésre való törekvés és nem kis mértékben a művészi termést gazdaságilag kiaknázni akaró elüzletiesedett szellem szétrobbantotta az egy akol eszméjét. A művészek adminisztrálói, de maguk a művészek is úgy gondolkoznak, hogy az intímabb tárlatokon több alkalom kínálkozik úgy az észrevétetésre, mint a jó vásárra.

Így a Múcsarnoknak be kell érni azzal a szereppel, hogy a kisebb szövetségeken kívül állók, a középszer fóruma legyen. A közönség nagy általaga érdeklődésének csekély intenzitása révén nem igen bencolatja így szét ezt a kérdést, az ő szemében a Múcsarnok bizonyos mértékig ma is

fogalmat jelent. A Múcsarnok ezt azzal hálálja meg, hogy az elkülönülés ellenére is igyekszik kellő súlyt adni tárlatainak. Az akt-kiállítás nagy sikere valamennyire vissza is állította fakult hírnevét s a mostani téli kiállítást íránt is nagyobb érdeklődést váltott ki.

A paletta és véső derék munkásai közül sokan tartottak ki a ligeti termek mellett, csak az a baj, hogy a sok falra nagyon sok olyan kép is rákerül, melynek igazában közepes műkereskedésben lenne csak helye, mert sem egyéniséget nem tükröznek, sem új eredményt nem hoznak művészetünk számára. De hát ettől a tehertételtől a Múcsarnok sem szabadulhat, akárcsak a többi nagyváros nagy kiállítási helyisége.

A téli kiállítás is e jegyben mutatkozik meg. Láttunk egy esomó tisztes színvonalú munkát és vannak termek, melyek úgy hatnak, mintha még a kilencvenes évekből felejtették volna falaikon ezeket az akkori nyelven beszélő képeket. A jövőendő tárlatokon okosabb dolog lenne a termek egyrészt elzárni, mert a kevés jó sokkal többet mond, mint a közepes képtömeg.

Hagyományosan most is az első nagy terem falain lógnak a legbeszédesebb alkotások. A régi Múcsarnok egyik legkedveltebb festőművésze, *Bosznay István* két nagyon szép tájképét láttuk itt. Az „Erdőben“ enyhe finom kékek és violák lágy szordinójával muzsikál belénk, az „Őszi alkony“ meleg pirosbarnái szép elosztású foltokban érvényesülnek. Ezek a képek a művész leg szebb idejét idézik vissza emlénkünkbe. *Szlányi Lajos* „Felhős táj“-a e Bosznayval rokon művész élek szerencsés, lelkes alkotása. *Udvary Pál* nevét Rippl-Rónai mester kitűnő portréja véste emlékezetünkbe. Emberlátás, karaktert ábrázoló erő és kitűnő színskála jellemző vonásai. *Kukán Géza* két portréja elegáns könnyedséggel beszélt egy férfi és női fejről. *Glatter Gyula* pár nagyon finom dunai tájképével tűnt ki. Ezek palettájának új oldalát mutatják, míg igazi területén, az arcképen bizonyos dekadenciát állapíthatunk meg. Régi ereje új portréiból hiányzik, túlságosan a szalonpiktúra útjára lépett. *Márk Lajos* már régóta kizárólag ezen az ösvényen halad.

Női portréit szinte sziruposan kilazurozza, hízeleg modellnek és nézőnek egyaránt. *Romek Árpád* csendéletein most is az anyagszerűség hí tolmácsolója. A formaproblémákat derekasan oldja meg.

A többi termekben *Burghardt Rezső* egy jó párizsi kertrészlettel, *Balló Ede* komoly arcképtanulmányokkal tűnt ki. *Beöthy Zsolt* tanulmánya a maga akadémikus óvatosságában is kellő erővel idézi fel ezt az érdekes magyar fejet. *Sárkány Gyula* kedvenc archaizáló modorában festett pár arcképet. Színes és érdekes, de formái most nem oly tartalmasak, mint eddig. A 94-es számú arckép kedves primitiveskedő hangon ad elő egy jó fejtémát. Ez most legjobb műve.

A többi termekben aránylag kevés kép foglalkoztatta mélyebben a nézőt. A legtöbb csak a mesterségbeli készségiig ér. Ezek azok a képek, melyeket egy-egy tárlat zsürije „elfogad“: ezzel be is töltötték szerepüket és le is élték rövid életüket. A lelkes alkotás felgyújtó izzása, a mélyről fakadó emóciók vonalba kívánkozása, a komponáló kedv komoly feladatok felé való törekvése teljesen hiányzik belőlük. Képek, de nem adnak képet a művészi belsőről. Semmi lelkiismeretfurdalást nem érzünk, ha e nagy tömegből még csak *Hessky Iván* pompás, nagyon finom téli akvarelljét képzeljük meg egyszer szívesen magunk elé és megjegyezzük, hogy *S. Bors Károly* tájképei a friss látás erejével, bátor, színes foltokkal emelkedtek ki a környezetből.

A tárlat keretébe néhány kisebb gyűjtemény illeszkedett be. A szobrászok termében külön falat kapott *Csók István* öt virágcsendélete és „Hiszek egy Istenben...“ című képe. Ez az utóbbi piktori nyelven egy kis magyar lányka ábrázolásával benső hangon csendíti meg a mai fájó nemzeti érzést. A virágcsendéletek üde költői látomások. A halavány szírmok lágy skálája nagy egyszerűséggel és közvetlenséggel beszél a kiváló festő e téma fölött való lírai elábrándozásáról.

Nagy Zsigmond egy egész termet töltött meg spanyolországi és argentinai tanulmányaival. Szinte erőlködve halmozza a színeket, minden-

áron valami déli csillogást, ragyogást akarna éreztetni és furcsa módon mégis szinteleneknek hatnak ezek a festéktobzódások. A zsíros, sűrű masszában vaskos kavargással válik a képein minden, a forma valahogy szétívódik s a füledt sárgák és pirosak nem érvényesíthetik erejüket.

A szobrászati rész nagyon szegényes. *Visnyovszky Lajos* akt-tanulmánya biztos formálását reprezentál. *Reményi József* érmei kitűnő munkák. A plakett területét zárt kompozíciókkal, meleg gondolattal tölti be és finoman hangsúlyozza az őt foglalkoztató eszmetartalmat. *Szántó Gergelyt* hasonló dícséret illeti érmeiért. *Boskó Lajos* „Zsákmány“-a lendületes gondolatot testesít meg, de a megoldás nem tart lépést az ellesett mozdulat iramával. *Sződy Szilárdot* egy jó képmása révén meg kell említeni. *Farkas Béla* „Ifjú leány“ című gipsze gondos kis mű, kár, hogy nem nemes anyagban láthattuk.

A Céhbeliek kiállítása.

A Céhbeliek elnevezés nagyon szerencsésen fejezi ki ennek a kis művészkörnek egyéniségét. E kör tagjai ugyanolyan lelkes szeretettel töltik be művészi hivatásukat, mint amilyenel a régi céhek mesterei folytatták a maguk tisztas művészségét. A művészet legnemesebb céhe hivatott tagjainak érzik, tudják magukat, érzéssel és tudással festik és vélik magukat és a világot mindig tisztas nívójú munkáikba. Ebben a társaságban haladók és konzervatívabb hajlamú művészeink jól összeférnek a legelőkelőbb lelki művészség céhiségében, valahogy önkéntelenül eltalálják, hogy milyen árnyalott munkáikkal adhatnak legharmónikusabb bizonyosságot erről az összetartozásról. Így természetük változatos és mégis összeillő. A haladók szemléjük leglehhiggadtabb munkáikkal, a konzervatívabbak pedig legmodernebbnek érzett műveikkel jelentek meg, új, VI. kiállításukon is a Nemzeti Szalonban.

A termeket végigjáró néző sehol sem akadt szélső kilengésekre, de elégedetten állapíthatta meg, hogy szinte mindegyik résztvevő művész teljesítési ingája a legjobb pontig ért. Derék, tisztas nívó jellemezte

ezt a kiállítást, amely ugyan nem hozott új értékeket, de őszinte, megbecsülő elismerést váltott ki mindenkiből.

Balló Ede a maga lehiggadt tudását érvényre juttatta mind a három arcképtanulmányán. *Bánffy Miklós* gróf egy gondos színes arcképvázlat-tal festői készségének teljes kialakulásáról tett bizonyosságot. *Csánky Dénes* egyre melegebben, lelkesebben tolmácsolja a magyar falu halk líráját. A „Csendes falu“ egyik legszerencsésebb ilyen műve. A „Rákosi malom“ és a „Hófolatok“ a művész java akvarelljeiből való. Csánky a vízfestmény minden intim hatóerejét kihasználja, megtartja a stílust, jól választja a témát, akvarellistáink legelső sorába nőtt. *Déry Béla* a Múzeumkert őszét poétikus finomsággal festette meg. „Hullámtörés“ című képe mozgalmas erejével hatott. *Glatz Oszkár* teljesen érett művészete több kitűnő képről szólt hozzánk. *Jaschik Almos* dúsz fantáziája most főleg Mátyás király alakjáról regélt stíluszerűen, érdekesen. *Kató Kálmán* palettája megszínesedett, esetje bátrabb lett, derék munkákkal illeszkedett a kiállítás keretébe. *Kövesdi Géza* egy jó arcképsorozat-tal szerepelt. *Kukán Géza* egy sápadt, finom profillal véste magát e tárlat látogatóinak emlékébe. *Kunffy Lajost* java erejében mutatta Stróbl Zsigmond markáns arcképe.

Nagy Sándornak a szerelemről festett sorozata az esetet e finomlelkű poétájához méltó alkotás. A művész „Az élet vonalás szépségei“ (lírai ikonográfia) címmel jelölte meg ezt a szinte veresszerűen egybecsendülő, finom víziósört. Valami átszellemült, japános elmélyedésbe szelidült erotika árad belőle. Könnyed, bravúros akt-rajzain a tennisjáték mozdulatait kitűnően rögzítette meg. *Raáb Ervin* olasz tájakat festett meg finoman, látomászerűen. *Rudnay Gyula* öt piktori erejét három kép képviselte ezen a kiállításon. *Szlányi Lajos*, *Zádor István*, *Nádler Róbert*, *Mérvő István* komoly munkáikkal szerepeltek.

A felvonult szobrászok is kitétek magukért. *Damkó József*, *Tóth István* szobrásztársáról szeretettel mintázott lelkes portrét állított ki. *Berán Lajos* szép plakettel szerepelt. *Petri Lajos* síremlékterve a sablontól el-

ütő artisztikus elgondolású mű. *Sidló Ferenc* Heros elnevezésű fejében megrázó erőt sűrített. *Telcs Ede* Öregembere biblikus harmóniát lehel, nagyon szép munka. *Lux Elek* kitűnő mellszobrára is elismeréssel kell visszaemlékeznünk. *Horvai János* három síremléktervet állított ki, mindegyik drámai erejű. *Szentgyörgyi István* szintén nívós síremlék-tervvel szerepelt.

A Nemzeti Szalon nagyon szép katalógussal kedveskedett e tárlat látogatóinak. Az albumszerű füzet kitűnő reprodukciókat fűz össze a kiállítás komoly anyagáról. *Nagy Sándor* magvas tanulmányt írt bele az ikonographia pusztulásáról.

Mariay Ödön.

Zenei szemle.

Érdekes és jelentős zenei események kergették egymást az elmúlt hetekben. Ilyen változatos és eseménydús zenei hónapunk a háború előtti idő óta nem volt. Különösen hangversenyéletünk lendült fel. Régi zenei évek színei kezdenek fel-feltűnedezni. A világnagyok mind sűrűbben keresnek fel bennünket. Nemsokára ismét fővárosunk lesz a nemzetközi hangversenyélet keleti állomása.

Operaházunk elég szorgalmas, változatos és gondos műsorra törekszik. A *Taifun* bemutatója után három reprint kaptunk. A *Siegfried*-et *Márkus László* főrendező új és művészi díszletekkel gondosan és stílusosan átrendezőre állította elének. A címszerepet *Pilinszky Zsigmond* először énekelte ő az első magyar hőstenor, aki megbirkózott az operairodalom egyik legnehezebb feladatával. Megjele- nése ideális, rettenthetetlen hős volt. Hangjának fénye és ereje melegített, mint a tűzvarázs. Jól deklamált, szépen játszott, egyszerűen úgy állította elének a wagneri hóst, hogy a legjele- sebb külföldi tenoristák emlékével birkózott. Ezen az előadáson tűnt ki, hogy *Szügyi Kálmán* Operaházunknak igen tehetséges énekese, aki Mime szerepében zeneileg és színészi- leg meglepően jó alakítást nyújtott.

A *Manon Lescaut* felelevenítésével most már teljes lett a Puccini-reper- toár, mely az Operaháznak mindig egyik fő vonzóereje. — A harmadik reprint, *Thomas Hamlet*-jét, *Márkus* főrendező új rendezésében hozták színre. Örülünk a *Hamlet* felelevení-

tésének azért is, mert *Sándor Erzsé* (Ofélia) és *Szemere Árpád* (dán királyfi) nagyszerű alakításában ismét alkalmunk volt gyönyörködni.

Vendégszereplés is tarkította Operaházunk játékrendjét. Olyan vendégszereplés, melynek jogosultságát elismerjük, Dalmúszínházunk művészeti legfőbb célja: magyar erőkkel jó előadásokat produkálni. Ettől csak olyan külföldi vendégsze- replések téríthetik el, amelyek rend- kívüli művészetet nyújtanak. Abban az esetben is jogosult a vendégszere- plés, ha idegenben híre vergődött mag- yar művészekkel ismert meg. Ilyen eset volt *Gyenge Anna* fellé- pése (*Aida* és *Pillangókisasszony*). A színlap *Anne Roselle* művészné- ven hirdette a vendégszereplést, de mi csak megmaradunk régi, jó mag- yar neve mellett, amit itthon hasz- nálnia kötelesség és talán idegenben sem volna szégyen. *Gyenge Anna* tíz- zennégy éve került el tőlünk. A *Király Színházban*, aztán *Temesvárott* s a *Budai Színkörben* énekel operet- tekben. Amerikában tovább tanult és olyan tehetségesnek bizonyult, hogy a *Metropolitan* opera szerződtette. Kiváló énekesnő. Nem rendkívüli, de nagy művész, akit a legkényesebb zenei fül is meghallgathat. Kvalitá- sai közül legértékesebb az énektu- dása. Csiszolt, finom technikával ren- delkezik. Muzsikálítása is elsőrendű, de a mi színpadunkon, ahol sok a jó hang és kevés, aki azzal bánni is tud, a fölüeny énektudás feltűnőbb. Hangjának drámai átütő ereje mel- lett inkább lírai melege hevít és si- mogat. Kitűnő színész. Szerződte- tése nyereség lett volna.

Két nevezetes *filharmóniai hang- versenyünk* volt. Az egyik azért, mert *Dohnányi* vezényelte, a másik azért, mert *Stravinszki* látogatott el hozzánk.

Árvaságunk véget ért. Hazajött a mi mesterünk, aki mindig zenekultúr- ránk szívén tartja a kezét. Talán még az utcákon is meglátszik, hogy itthon van *Dohnányi* Ernő. Évente szokásos amerikai útjáról tért meg olyan újabb dicsőséggel, amellyel méltán büszkélkedhetünk mindenki előtt. Hol van ma az a mester, kinek *Haydn* vezénylésében így lehetne gyönyörködni? Az egyébként szürke filharmóniai műsornak fogyatékos- ságait szívesen elfelejtettük, mert ő